

FØRSLAG



Natura 2000 – handleplan 2010 – 2015

# Sneum Å og Holsted Å

Natura 2000-område 90

Habitatområde H79

FORSLAG



Miljøministeriet  
Naturstyrelsen



Varde Kommune



Esbjerg  
Kommune



Vejen KOMMUNE

Udgiver: Vejen Kommune, Varde Kommune, Esbjerg  
Kommune og Miljøministeriet, Naturstyrelsen  
Lay out: Vejen Kommune  
Tekst: Vejen Kommune, Vejen Kommune  
Forsidefoto: Maj-Gøgeurt, Inge Lise Møller Jensen  
Kort: ©Kort- og Matrikelstyrelsen og Vejen Kommune  
Oplag: 50 stk  
Tryk: Vejen Kommune  
Udgivet: Juni 2012

Må citeres med kildeangivelse

|                                                |    |
|------------------------------------------------|----|
| Indhold                                        |    |
| Baggrund .....                                 | 5  |
| Områdebeskrivelse .....                        | 6  |
| Mål for planperioden .....                     | 9  |
| Forventede metoder og forvaltningstiltag ..... | 11 |
| Forventet effekt .....                         | 17 |
| Strategisk miljøvurdering .....                | 20 |
| Bilag 1-4: .....                               | 22 |

## Resumé

Handleplanen for Holsted Å og Sneum Å beskriver den indsats, der skal igangsættes i Natura 2000-området inden 2015.

Målet er, at standse tilbagegangen for de naturtyper og arter der findes her. De små spredte naturtypeforekomster skal sikres via udvidelse og sammenkædning.

Indsatsen rettes især mod naturtyperne "surt overdrev", "kildevæld", "stilkegekrat", "hængesæk" og "rigkær" og arten odde.

Nogle arealer fremstår nu tilgroede med pil og høje stauder. For at forbedre naturkvaliteten af områderne, skal her ryddes og indføres græsning. Andre steder er arealerne overgræssede og næringsbelastede. Her skal plejen justeres og næringstilførselen begrænses.

Indsatsen udføres af lodsejerne i området og er frivillig. Der findes en række tilskudsordninger, der kan søges gennem NaturErhvervsstyrelsen.



FØRSLAG





## Baggrund

Der er udarbejdet statslige Natura 2000-planer for 246 Natura 2000-områder, som kan findes her: [Natura 2000-plan](#).

Denne handleplan er en udmøntning af Natura 2000-planen for område 90 Sneum Å og Holsted Å.

Handleplanen er udarbejdet af Esbjerg Kommune, Varde Kommune, Vejen Kommune og Naturstyrelsen.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder – bortset fra skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Hver kommune sikrer gennemførelse for sit område inden udgangen af år 2015.

Naturstyrelsen er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Naturstyrelsen sikrer gennemførelse af disse dele af handleplanen inden udgangen af år 2021.

Naturstyrelsen er offentlig lodsejer

Handleplanen er udarbejdet med hjemmel i miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 932 af 24/9-2009), bekendtgørelse nr. 1117 af 25/11-2011 om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner og bekendtgørelse 1116 af 25/11-2011 om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning.

Det fremgår af lovgivningen at en handleplan skal indeholde:

- en prioritering af handleplan-myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden
- en angivelse af mål og forventet effekt for de enkelte aktiviteter
- de forventede metoder og forvaltningstiltag, som handleplan-myndigheden vil tage i brug for at forbedre naturtilstanden eller fastholde gunstig bevaringsstatus
- at en handleplan ikke må stride imod retningslinjer fastsat i den statslige Natura 2000-plan.
- at en handleplan skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelse af handleplanen.

Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen og -handleplanen til grund.

I handleplanen anvendes en række Natura 2000-begreber m.m., som er defineret nærmere i bilag 5.

## Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan Natura 2000-område nr. 90 Sneum Å og Holsted Å.

### Områdebeskrivelse

Området ligger i en smeltevandsdal mellem Esbjerg Bakkeø og Holsted Bakkeø. Habitatområdet dækker et areal på ca. 514 ha hvor de centrale elementer er selve vandløbene med tilstødende eng- og moseområder. Sneum Å og Holsted Å er hovedårer i et vidt forgrenet vandsystem med forbindelse til Vadehavet. Sneum Å er reguleret og kanaliseret over store strækninger især på den øvre og nedre del. Holsted Å er ligeledes delvist reguleret, men har generelt en varierende bredde med dybe sving og lave grusstrøg. Holsted Å er således markant anderledes end Sneum Å, hvilket kan skyldes, at vandløbet afvander Holsted Bakkeø og på store strækninger løber fra øst til vest gennem moræneaflejringer.

### Vigtigste naturværdier

I ådalene findes en lang række mose- og engområder. Riggær og kildevæld er registreret flere steder langs Holsted Å og Sneum Å, nogle steder med artsrige og værdifulde forekomster. Mange moseområder er dog i dag så tilgroede, at den karakteristiske lavtvoksende urtevegetation er i tilbagegang. Overdrev er generelt en sjælden naturtype i det sydvestlige Jylland, men artsrige sure overdrev er registreret tre steder på ådalsskrænterne i området. En stor del af vandløbsstrækningerne i Sneum Å og Holsted Å er uregulerede, og vandløbene er levested for samtlige arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområdet. Bestanden af laksefisken snæbel er meget lille. Arten findes – ligesom flodlampret – kun nedstrøms den nederste vandløbspærring i området. Odder er ikke registreret mange steder i området, men den er fundet i vandløb både nord og syd for habitatområdet, og det vurderes, at arten nu forekommer fast i området.

### Trusler mod områdets naturværdier

Hovedparten af de registrerede forekomster af Natura 2000-naturtyper i området er truet af eutrofiering, og mange lokaliteter er præget af tilgroning med høje urter og træopvækst. For alle de kortlagte naturtyper er den nedre tålegrænse for kvælstofpåvirkning overskredet. Overdrevsarealerne er flere steder påvirket af overgræsning. Arealreduktion af naturtyper er en meget væsentlig trussel for sure overdrev, hængesæk, riggær og kildevæld.

Dele af Sneum Å-systemet er reguleret, hvilket, sammen med de årlige grødeskæringer, medfører forøget sandvandring, som har en udpræget negativ effekt på diversiteten af både dyr og planter. Flere steder i Holsted Ådal udgør kæmpebjørneklo en trussel mod riggærs- og overdrevsvegetationen. Vandløbspærringer er den største direkte trussel mod fiskearterne på udpegningsgrundlaget. Hertil kommer mangel på egnede gydepladser for flodlampret og egnede opvækstpladser for snæbelyngel. Forstyrrelser fra rekreative aktiviteter kan udgøre et problem for odderen.

## Målsætning og indsats

Det overordnede mål for området er at sikre områdets økologiske integritet i form af naturlig hydrologi, hensigtsmæssig drift, lav næringsstofftilførsel, bekæmpelse af invasive arter og gode spredningsmuligheder for flora og fauna.

Vandløbene sikres som egnede levesteder for snæblen. Dette forudsætter fri passage og en selvreproducerende gydebestand i vandløbet. Da snæblen er akut truet af udryddelse prioriteres forbedrede forhold for snæblen over genetableringen af de mest hensigtsmæssige hydrologiske forhold for de våde naturtyper. Der sikres desuden velegnede levesteder, med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser for bæklampret, flodlampret og odder. Sure overdrev, rigkær og kildevæld prioriteres højt, da naturtyperne er truede nationalt eller prioriteret i EU. Naturtypernes areal øges, og der skabes økologisk sammenhæng mellem de fragmenterede forekomster. Arealet med rigkær øges med i størrelsesordenen 20-30 ha, arealet med surt overdrev øges og sammenkædes med i størrelsesordenen 2 ha, og kildevæld udvides og sammenbindes med i størrelsesordenen 0,5-1,5 ha. Oversvømmelse af ånære arealer af hensyn til snæbel sker, hvis de naturgivne forhold gør det muligt på arealer, hvor det ikke får negativ indflydelse på kildevæld og rigkær.

Skovnaturtyper sikres. Der kan være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigheden primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.





**Oversigt over de væsentligste virkemidler til gennemførelse af denne plan:**

| Indsats                                                                                                                                        | Stort omfang | Mindre omfang | Undersøges nærmere | Ikke relevant |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|---------------|--------------------|---------------|
| <b>Rydning, fjernelse af uønsket opvækst</b><br>Herunder bekæmpelse af invasive arter                                                          | x            |               |                    |               |
| <b>Forbedring af hydrologi</b><br>Fx ved at standse dræning, genoprette vandløb, fjerne diger                                                  | x            |               |                    |               |
| <b>Ekstensiv drift</b><br>Fx indførsel eller opretholdelse af græsning, høslet mm.                                                             | x            |               |                    |               |
| <b>Sikring af arealer</b><br>Sikring af natur der ikke pt. er beskyttet (fx stenrev og skovnatur)x                                             |              | x             |                    |               |
| Reducere forstyrrelser                                                                                                                         |              |               |                    | x             |
| <b>Forbedring/sikring af levesteder</b><br>Fx ved etablering af vandhuller, sikring af redetræer eller større fouragerings- eller yngleområder |              | x             |                    |               |
| <b>Sammenkædning af naturarealer</b><br>Fx ved udlæg af naturarealer til samdrift af mindre og adskilte naturområder.                          | x            |               |                    |               |

## Mål for planperioden (Natura 2000-planens indsatsprogram)

Natura 2000-planens indsatsprogram er bindende retningslinjer for handleplanen i første planperiode, og anvendes derfor som handleplanens mål. Dette indsatsprogram skal være gennemført med udgangen af år 2015, dog år 2021 for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Indsatsprogrammet vedrører alene naturtyper og arter, som er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, jf. bilag 1.

Indsatsprogrammet er på side 22 i [Natura 2000-planen](#).

Her er et sammendrag af Natura 2000-planens indsatsprogram:

### Naturtyper ved Sneum Å og Holsted Å:

- De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.
- Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje eller udlægges i særlige tilfælde til urørt skov.
- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i vandløb, rigkær, hængesæk og kildevæld. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi.
- Invasive arter som Kæmpe-bjørneklo søges bekæmpet, og deres spredning forebygges.

Hvor de naturgivne forhold gør det muligt, skal der ske en arealmæssig udvidelse af områderne med rigkær og surt overdrev.

De konkrete retningslinier for lysåbne naturtyper i 1. planperiode er følgende:

- Arealet af rigkær øges med i størrelsesordenen 13-17 ha.
- Arealet af surt overdrev øges ved en mindre udvidelse af naturtypen.

### Arter:

- Der sikres velegnede levesteder for odder.
- Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser.

**Indsatser som forventes gennemført via anden planlægning end handleplanen:**

Husdyrgodkendelsesloven:

- Reduktion af den luftbårne kvælstof-deposition på områdets habitatnaturtyper reguleres via denne lov.

Vandplanen:

- Tilførslen af næringsstoffer til vandløb og søer reguleres.
- Vandløb med vandplanter sikres gode fysiske og kemiske forhold samt kontinuitet.

- Der sikres velegnede levesteder for bæklampret og flodlampret.
- Gyde- og opvækstbetingelser for snæblen forbedres ved forbedring af de fysiske forhold i vandløbet. Denne indsats sikres gennem vandplanlægningen.



## Forventede metoder og forvaltningstiltag

Her angives de metoder og forvaltningstiltag, som forventes at skulle anvendes for at opfylde handleplanens mål (Natura 2000-planens indsatsprogram). Der angives dog *ikke* metoder og forvaltningstiltag for offentlige arealer, hvor lodsejerne selv udarbejder drifts- og plejeplaner for at gennemføre Natura 2000-planen. Der henvises til resumé af denne offentlige drifts- og plejeplanlægning i bilag 4.

Den konkrete indsats vil ske gennem dialog med lodsejere i området og forventes i stort omfang udmøntet ved, at lodsejeren, evt. ved hjælp fra sin konsulent, søger om tilskud, til at udføre naturplejen. Støtten søges gennem en række særlige tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammet. For nærmere information om tilskudsordninger henvises til [NaturErhvervsstyrelsen](#).

### Naturtyper

I tabel 1 angives de forventede metoder og forvaltningstiltag for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget, jf. bilag 1. Tabellen er inddelt i 3 grupper:

- Lysåbne naturtyper (se bilag 5)
- Skovnaturtyper
- Ny habitatnatur (dvs. forventede udvidelser af naturtyperne)

Hovedparten af arealet med naturtyper er kortlagt, og kan ses på hjemmesiden [PRIOR](#).

I tabel 1 er der et skøn over omfanget af de enkelte metoder og forvaltnings-tiltag for de kortlagte naturtyper, samt et skøn over omfanget af ny habitatnatur. I den forbindelse skelnes mellem "Igangværende indsats" og "Behov for ny indsats", da der allerede er igangværende indsatser i Natura 2000-området, der bidrager til at opfylde handleplanens mål.



Tabel 1: Forventede metoder og forvaltningstiltag for naturtyperne\*

| Forventede metoder og forvaltningstiltag | Skøn over omfanget af: |                      |                |
|------------------------------------------|------------------------|----------------------|----------------|
|                                          | Igangværende indsats   | Behov for ny indsats | Samlet indsats |
| Lysåbne kortlagte naturtyper:            |                        |                      |                |
| Rydning af uønsket opvækst               | 0                      | Ca. 14               | Ca. 14         |
| Forbedring af hydrologi                  | 0                      | <1                   | <1             |
| Græsning eller høslæt                    | Ca. 15                 | Ca. 14               | Ca. 29         |
|                                          |                        |                      |                |
| Skovnaturtyper:                          |                        |                      |                |
| Skov med fredskovspligt:                 |                        |                      |                |
| Skovnaturtypebevarende drift og pleje    | <1 ha                  | Ca. 1,5 ha           | Ca. 1,5 ha     |
| Urørt skov                               | -                      | -                    | -              |
|                                          |                        |                      |                |
| Ny habitatnatur*:                        |                        |                      |                |
| Udvidelse af naturtypen Surt overdrev    | Ca. 2 ha               | 0 ha                 | Ca. 2 ha**     |
| Udvidelse af naturtypen Kildevæld        | Ca. 0,3 ha             | 0 ha                 | Ca. 0,3 ha**   |
| Udvidelse af naturtypen Riggær           | Ca. 4ha                | 9-13 ha              | 13 – 17 ha**   |

\* I bilag 3 er der et kort, som viser potentielle områder for ny habitatnatur.

\*\* På lang sigt skal der skabes en udvidelse af habitatnaturtyperne med 2 ha surt overdrev, 0,5-1,5 ha kildevæld og 20-30 ha riggær.

#### Særligt for skovnaturtyperne:

##### *Igangværende indsatser*

Dækker skovarealer, der i hele planperioden er beskyttet ved skovlovsaftale, fredning eller lignende. I særlige tilfælde kan der være behov for en supplerende beskyttelsesindsats.

##### *Behov for særlig indsats*

Generelt skal der være en særlig beskyttelsesindsats af skovnatur, der er i høj tilstand. Det skal bidrage til at bevare de ekstraordinære naturværdier. Se nærmere i bilag 5 under "Skovnaturtypebevarende drift og pleje" og "Urørt skov".

Arealerne for urørt skov er bruttoarealer, hvor mulighederne for ud-



læg til urørt skov undersøges nærmere. Bruttoarealet for urørt skov er arealer i høj tilstand med bl.a. stor andel dødt ved.

Naturbeskyttede arealer:

Bemærk at de forskellige plejetiltag i § 3- beskyttede naturarealer kræver dispensation fra naturbeskyttelsesloven.



Ved Kystbæk (et tilløb til Holsted Å), finder man på ådalsskrænterne naturtypen surt overdrev, der er tørre, kuperede arealer, der er karakteriseret ved en lang ekstensiv drift med afgræsning. Her findes en vegetation domineret af græs og urter på siliciumholdig sur bund. Inden de karakteristiske arter, som katteskæg og guldblomme, kan indfinde sig, skal arealerne have en forhistorie med afgræsning, men uden påvirkning af gødsning og sprøjtning. Fotos: Inge Lise Møller Jensen.

Guldblomme





Rigkær er enge og moser med konstant vandmættet jordbund, hvor grundvandet er mere eller mindre kalkholdigt. Derfor er naturtypen sjælden vest for isens hovedstilstandslinie, der går lige øst for Vejen. Med græsning eller høstet er vegetationen lavtvoksende med mange starrer og mosser. Det er også her man finder mange orkideer.

*Foto: tv: Top-Star (Foto: Peter Carlsson), th: Maj-Gøgeurt (Foto: Inge Lise Møller Jensen)*

## Prioritering af den forventede forvaltningsindsats

Indsatsen i 1. planperiode skal standse tilbagegangen for naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget. I Natura 2000-planen er dette mål udmøntet i fire sigtelinjer:

1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.
2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer, og/eller etablering af spredningskorridorer.
3. Sikring af naturtyper og levesteder som ikke er beskyttede.
4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

De fire sigtelinjer lægger niveauet for den indsats, som handleplanmyndighederne skal gennemføre, og er udtryk for den nationale prioritering i 1. planperiode.

Her beskrives de dele af indsatsprogrammet, som handleplanmyndighederne forventes at gennemføre med særligt fokus og tidligt i planperioden:

Indsatsen i 1. planperiode vil koncentrere sig om at stoppe tilbagegangen for den kortlagte habitatnatur i området. Derfor skal følgende naturtyper sikres en hensigtsmæssig drift og pleje:

Rigkær, surt overdrev, tidvis våd eng, kildevæld, stilkege-krat og hængesæk.

Det prioriteres også at udvide de sårbare naturtyper rigkær og surt overdrev i habitatområdet.

1) Opsøgende indsats over for lodsejere prioriteres først, hvor der er arealer med naturtyper, der allerede er kortlagt, og hvor naturtypen har ugunstig bevaringsstatus (se bilag 3)

Opsøgende indsats over for lodsejere prioriteres derefter,

2) hvor lodsejere er særlig interesserede i at gennemføre en indsats inden for arealer der er udlagt til potentiel ny habitatnatur (se bilag 3).

3) hvor lodsejere er særlig interesserede i at gennemføre en indsats uden for arealer, der er udlagt til potentiel ny habitatnatur (se bilag 3).

Den indsats, der skal ske prioriteres i følgende rækkefølge:

1. Hegning og græsning
2. Rydning
3. Etablering af naturlig vandstand

Bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo prioriteres efter kommunernes indsatsplaner for bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo.

Da der i Natura 2000-området kun er ca. 1,5 ha. kortlagte skovnaturtyper er det ikke vurderet relevant at foretage nogen særskilt prioritering af indsatsen i skov.



## Forventet effekt

Her beskrives den forventede naturmæssige effekt ved at gennemføre de enkelte aktiviteter.

Den faktiske naturmæssige effekt for naturtyper og arter vil løbende blive fulgt i det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

### Lysåbne naturtyper:

#### - Rydning af uønsket opvækst

I forbindelse med pleje af lysåbne arealer vil det ofte være nødvendigt at foretage en rydning af buske og træer. Det vil typisk være arealer, hvor græsning eller slåning har været enten utilstrækkelig eller helt opgivet, og der har indfundet sig uønsket opvækst. Det kan f.eks. være pilekrat i moser og enge. Rydningen sikrer, at den flora og fauna, der trives med lysåbne forhold, ikke skygges bort. Desuden vil rydning ofte bidrage til at bekæmpe invasive arter. Det er vigtigt, at det ryddede opvækst fjernes for at skabe gode vækstbetingelser for den lysåbne vegetation.

Ved rydning af arealer med stort potentiale for at udvikle ny habitatnatur vil den vegetation, der er karakteristisk for naturtypen, kunne indfinde sig efter få år. Det gælder særligt for tidlige tilgroningsstadier af naturtyperne.

I de våde enge langs Holsted Å og Sneum Å, finder man naturtyperne rigkær, kildevæld og tidvis våd eng. Engene er pletvis tilgroede med pilebuske og skal ryddes, for at forbedre og udvide arealet med disse lyskrævende naturtyper. Nogle steder skal der bevares områder med pil af hensyn til at bibeholde levesteder for odderen. Det er kun få overdrev der er tilgroede. For alle naturtyper gælder, at de kan få en højere naturkvalitet, hvis de ryddes for vedplanter.

Desuden gennemføres en indsats for at bekæmpe Kæmpe-bjørneklo.

#### - Forbedring af hydrologi

Lukning af grøfter, fjernelse af drænrør mv. kan være afgørende plejetiltag for våde naturtyper som f.eks. rigkær. Effekten af de mere naturlige vandstandsforhold vil typisk være, at fugtigbundsarterne bliver mere dominerende, og at der genindvandrer flere arter tilknyttet våd og fugtig bund. Desuden vil uønsket opvækst af træer og buske blive hæmmet, nedbrydning af førelag vil ophøre og der vil opbygges nyt tørvelag. Det vil sikre mindre næringsfrigørelse og CO<sub>2</sub>-udslip.

Ved Holsted Å og Sneum Å, vil indsatsen blive koncentreret om at lukke grøfter og kanaler på enkelte arealer, der potentielt kan udvikles til rigkær.



- **Græsning eller høslæt**

Hovedparten af de lysåbne naturtyper er betinget af græsning eller høslæt. Overlades de til sig selv uden drift, vil de gro til i høje urter og græsser og med tiden springe i krat og skov. Det er en naturlig proces, men hvis det får lov at ske, vil et stort antal arter blive skygget bort.

Græsning eller høslæt vil derfor have en stor positiv effekt på de fleste lysåbne naturtyper og vil ofte være en forudsætning for gunstig bevaringsstatus. Der er dog enkelte lysåbne naturtyper, som ikke eller kun i særlige tilfælde vurderes at have behov for afgræsning eller høslæt.

Græsning eller høslæt er også et middel til at bekæmpe invasive arter, samt forebygge tilgroning.

Når afgræsning foregår uden eller med begrænset tilskudsfodring eller ved høslæt (d.v.s. med fjernelse af den afslåede biomasse), vil effekten være særlig positiv, idet plejen i disse tilfælde både sikrer lysåbne forhold og fjerner næringsstoffer fra arealerne.

Ved Holsted Å og Sneum Å er ådalene mange steder præget af høje urter, der forhindrer de lyskrævende plantesamfund i at få optimale betingelser.

- **Næringsstoffer**

Mængden af luftbårent kvælstof reguleres via Husdyrgodkendelsesloven. For at mindske yderligere tilførsel af næringsstoffer, må der ikke ske tilskudsfodring på arealer der afgræsses (dog undtaget mineraltilskud) eller fodring af vildt i habitatområdet.

## Skovnaturtyper:

- **Skovnaturtypebevarende drift og pleje**

Med den *skovnaturtypebevarende drift og pleje* beskyttes skovnaturtyperne mod gødsning, sprøjtning og yderligere afvanding. I nogle tilfælde etableres mere naturlige vandstandsforhold.

Der sikres nogle af de naturmæssigt vigtige strukturer, f.eks. vedvarende skovdække, en vis andel uforstyrret jordbund, hule og døde træer. De karakteristiske træarter for skovnaturtyperne fremmes, og invasive arter kan bekæmpes. I særlige tilfælde plejes skovnaturtyperne med gamle driftsformer såsom skovgræsning og stævning. Den samlede forventede effekt er en sikring af skovnaturtyperne. Vedvarende skovdække sikrer eksisterende fristeder for odder i skov.

## Ny habitatnatur:

- **Udvidelser af naturtyper**

Den ny habitatnatur skal typisk sammenbinde små, spredte forekomster af naturtyperne og/eller udvide arealet af truede naturtyper. Når arealet øges, stiger mængden af potentielle levesteder for de truede arter også.

Hvis udvidelserne sker på arealer med et stort potentiale for genskabelse af den pågældende naturtype, vil der med den nødvendige indsats (forbedring af vandstandsforhold, rydning mv.) og pleje (afgræsning eller høslæt) kunne udvikles ny habitatnatur på relativt få år. Det kan f.eks. være arealer, der tidligere har rummet naturtypen og som ligger i nær tilknytning til eksisterende arealer med naturtypen. Hvis udvidelsen derimod foregår på tidligere landbrugsjord, må udviklingen mod habitatnatur af høj kvalitet forventes at tage væsentlig længere tid (ofte flere årtier).

Den ny habitatnatur skal typisk sammenbinde små, fragmenterede forekomster af naturtyperne og/eller udvide arealet af truede naturtyper. Desuden kan det være for at øge levestederne for truede arter.

### Arter:

#### - Indsats for arter

Odderen sikres ved at bibeholde egnede levesteder for arten i form af krat og uforstyrrede områder. Der er ikke planlagt en særlig indsats for odderen, idet området vurderes at have tilstrækkeligt store levesteder for den.





## Strategisk miljøvurdering

Lov om miljøvurdering af planer og programmer (Lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009) sætter rammer for krav om miljøvurdering af offentlige planer. For samtlige statslige natura-2000 planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering. Natura-2000 handleplanen har et indhold, der ikke adskiller sig fra de oplysninger, som allerede er givet i de miljøvurderede Natura-2000 planer. Handleplanen sætter ikke nye rammer for fremtidige anlægstilladelser og vil ikke kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt. Handleplanen er dermed ikke omfattet af lov om miljøvurdering af planer og programmer. Vejen Kommunes afgørelse af, at handleplanen ikke er omfattet af miljøvurderingsloven kan påklages efter miljøvurderingslovens § 16 stk. 2. Klage kan, indenfor 4 uger fra offentliggørelse af forslag, indgives til Natur- og Miljøklagenævnet mod et gebyr på 500 kr. for privatpersoner og 3.000 for alle andre klagere, herunder virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder. Information om gebyrordningen findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside [www.nmkn.dk](http://www.nmkn.dk).

# Bilag



# Bilag 1:

## Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

### Naturtyper

| Natur-<br>typenr. | Naturtype       | Handleplan-myndighed |                    |                    |                | I alt       |
|-------------------|-----------------|----------------------|--------------------|--------------------|----------------|-------------|
|                   |                 | Esbjerg<br>Kommune   | Varde Kom-<br>mune | Vejen Kom-<br>mune | Naturstyrelsen |             |
| 6230              | Surt overdrev   | 0                    | 0                  | 1,5                | 0              | 1,5         |
| 6410              | Tidvis våd eng  | 0                    | 0,2                | 0                  | 0              | 0,2         |
| 7140              | Hængesæk        | 0                    | 0,2                | 0                  | 0              | 0,2         |
| 7220              | Kildevæld       | 0,3                  | 0                  | 0,6                | 0              | 0,9         |
| 7230              | Rigkær          | 3,7                  | 0,5                | 22,2               | 0              | 26,4        |
| 9190              | Stilkege-krat   | 0                    | 0                  | 0                  | 1,5            | 1,5*        |
| 3140              | Kransnålalge-sø |                      |                    |                    |                | ej kortlagt |
| 3150              | Næringsrig sø   |                      |                    |                    |                | ej kortlagt |
| 3260              | Vandløb         |                      |                    |                    |                | ej kortlagt |
| 6210              | Kalkoverdrev    |                      |                    |                    |                | ej kortlagt |
| 6430              | Urtebræmme      |                      |                    |                    |                | ej kortlagt |
| I alt             |                 | 4,2                  | 0,7                | 24,3               | 1,5            | 30,7        |

\*Delvist kortlagt - ikke-fredskovspligtige arealer er ikke fuldstændig kortlagt

### Arter

|      |             |
|------|-------------|
| 1355 | Odder       |
| 1096 | Bæklampret  |
| 1099 | Flodlampret |
| 1113 | Snæbel      |

## Bilag 2:

# Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere

I Natura 2000-planens indsatsprogram er der retningslinjer, hvor der er behov for en nærmere afklaring af, hvem der følger op på retningslinjerne. Det drejer sig om følgende retningslinjer:

Arealet af rigkær øges med i størrelsesordenen 13-17 ha.

Arealet af surt overdrev øges ved en mindre udvidelse af naturtypen.

Det kan både være handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere, der skal følge op på disse retningslinjer. Derfor omfatter bilag 2 både private og offentlige arealer (inkl. offentlige arealer, hvor lodsejeren selv udarbejder drifts- og plejeplan).

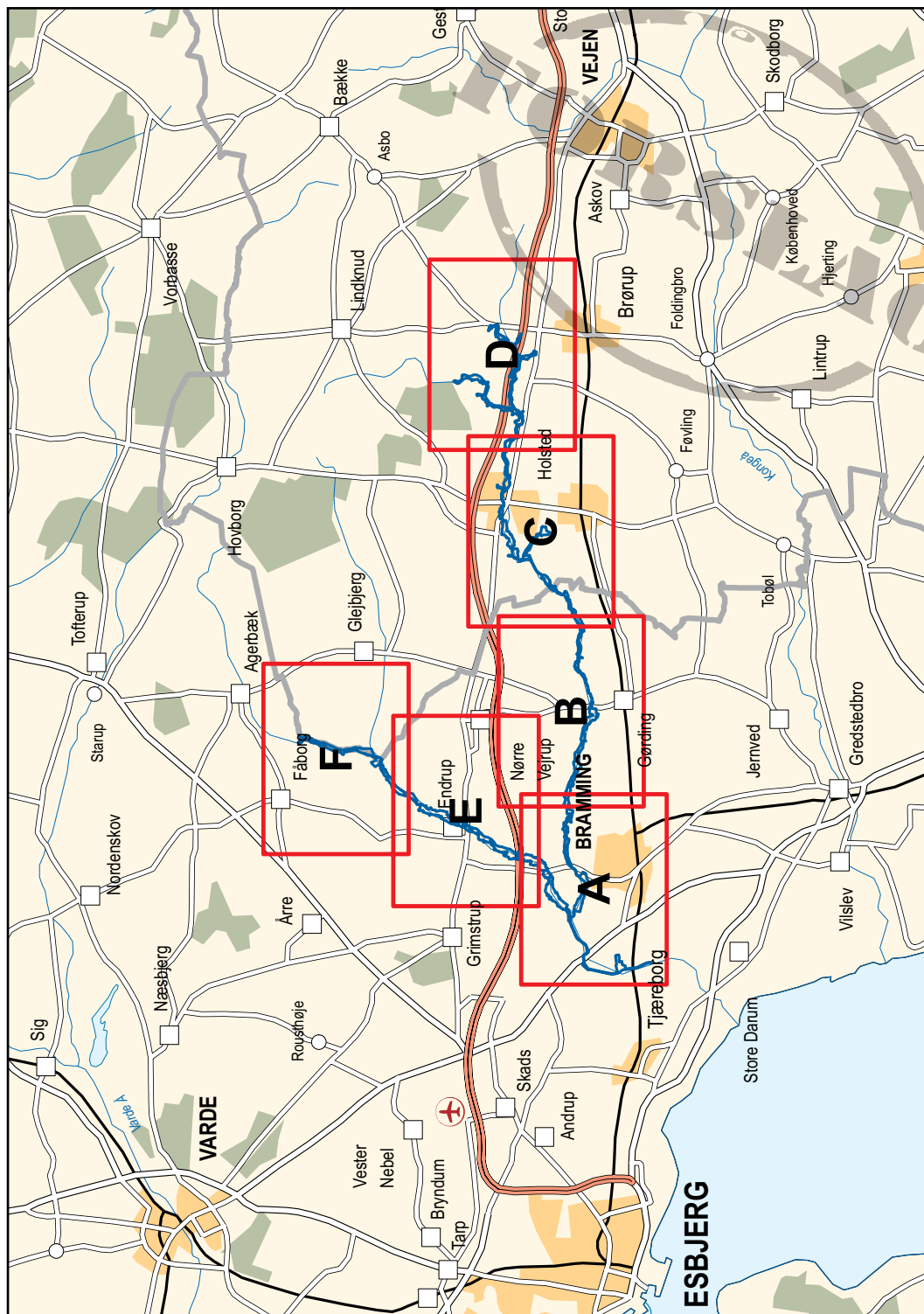
Der er aftalt følgende opgavefordeling mellem de offentlige lodsejere og handleplan-myndigheder i Natura 2000-området:

|                                       | Handleplan-myndighed |                  |                | Offentlige lodsejere | Total          |
|---------------------------------------|----------------------|------------------|----------------|----------------------|----------------|
|                                       | Esbjerg Kommune      | Varde Kommune    | Vejen Kommune  | Naturstyrelsen       | Total          |
| Udvidelse af naturtypen Surt overdrev | 0 ha                 | Ca. 0,1 – 0,5 ha | Ca. 1 – 1,5 ha | 0 ha                 | Ca. 1 – 2 ha   |
| Udvidelse af naturtypen Rigkær        | Ca. 2-3 ha           | Ca 3-5 ha        | Ca. 8 – 9 ha   | 0 ha                 | Ca. 13 – 17 ha |

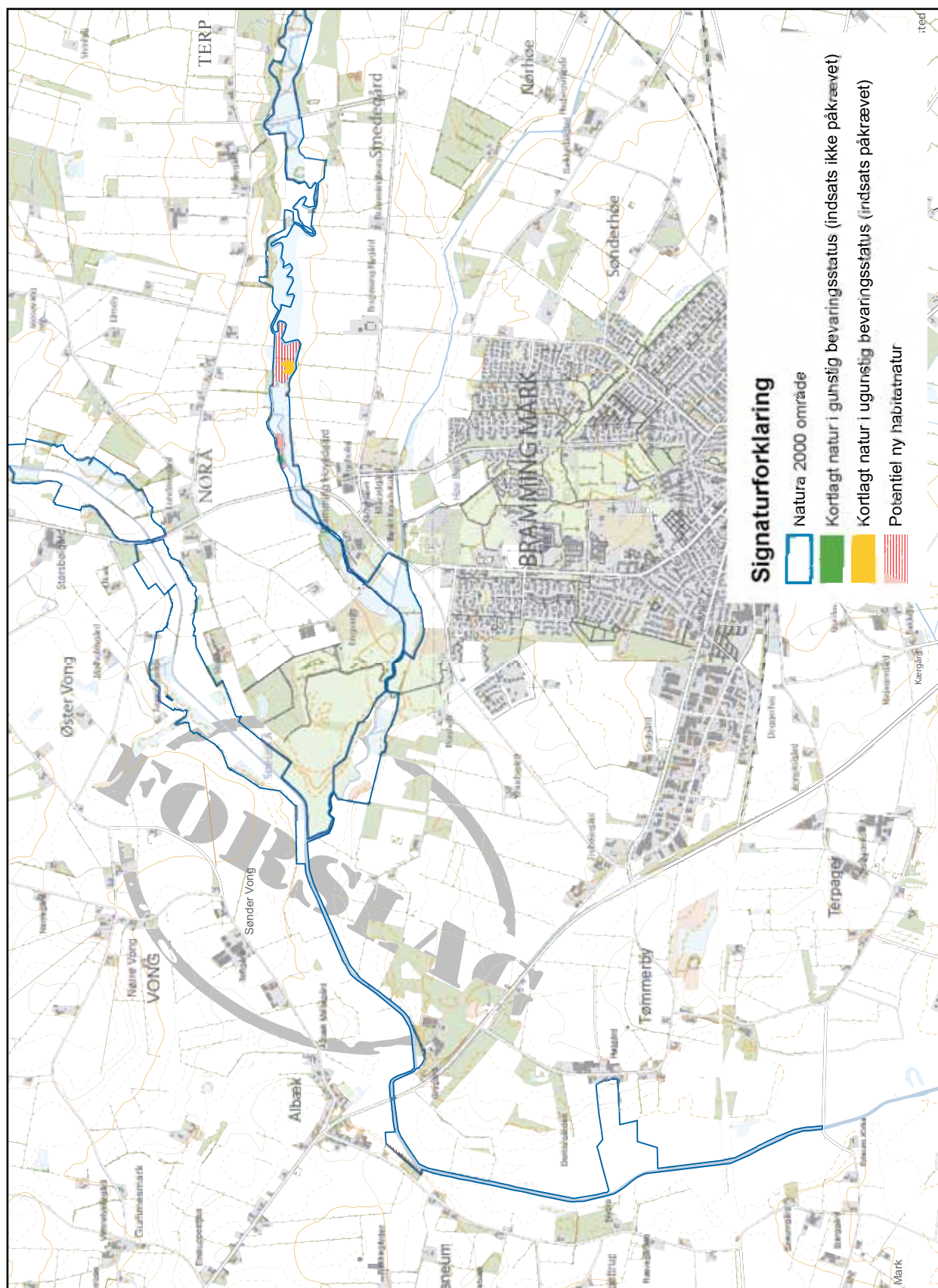
FORSLAG

### Bilag 3:

## Kort med kortlagte naturtyper samt potentielle områder for ny habitatnatur

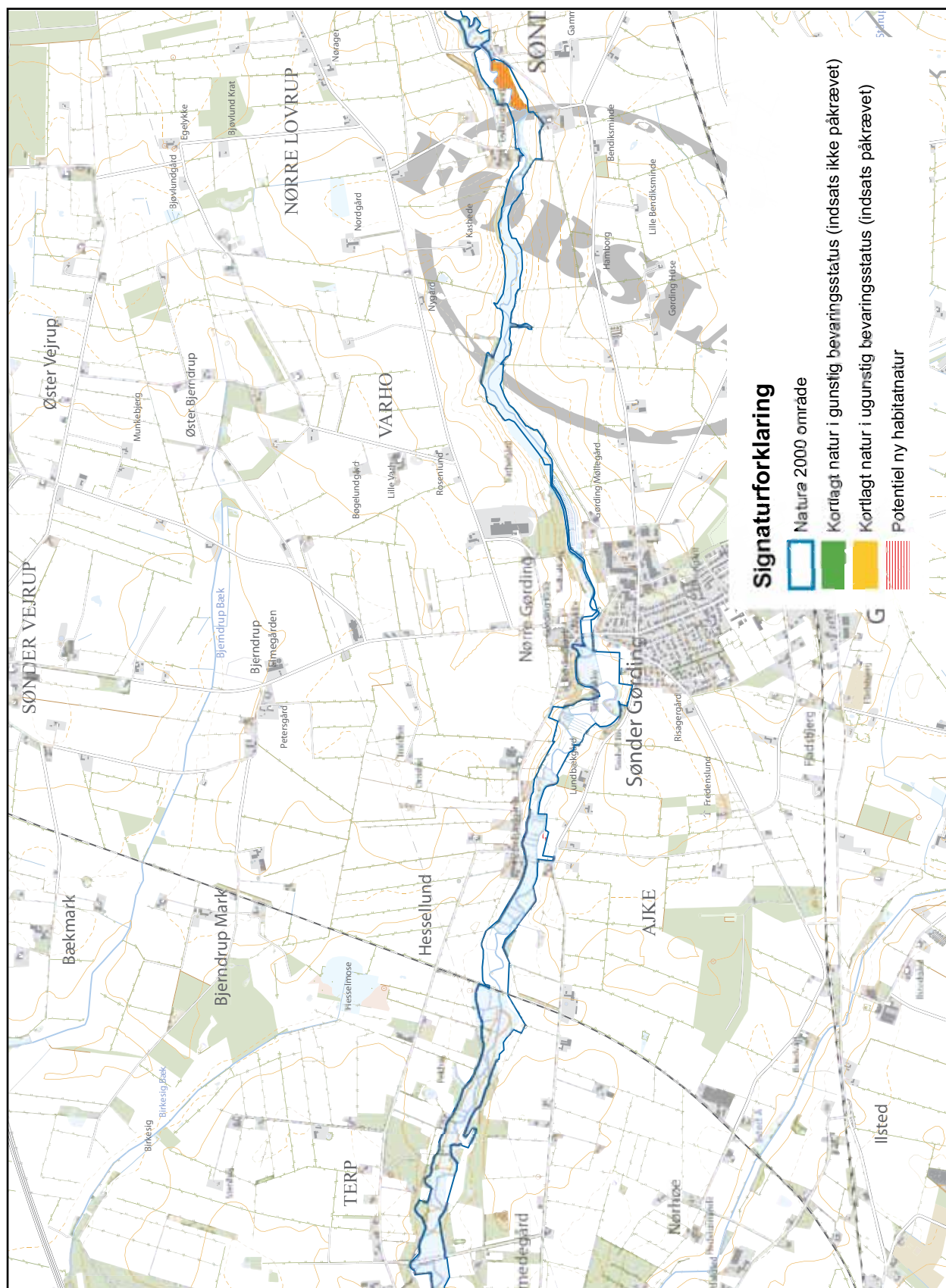


## Bilag 3A



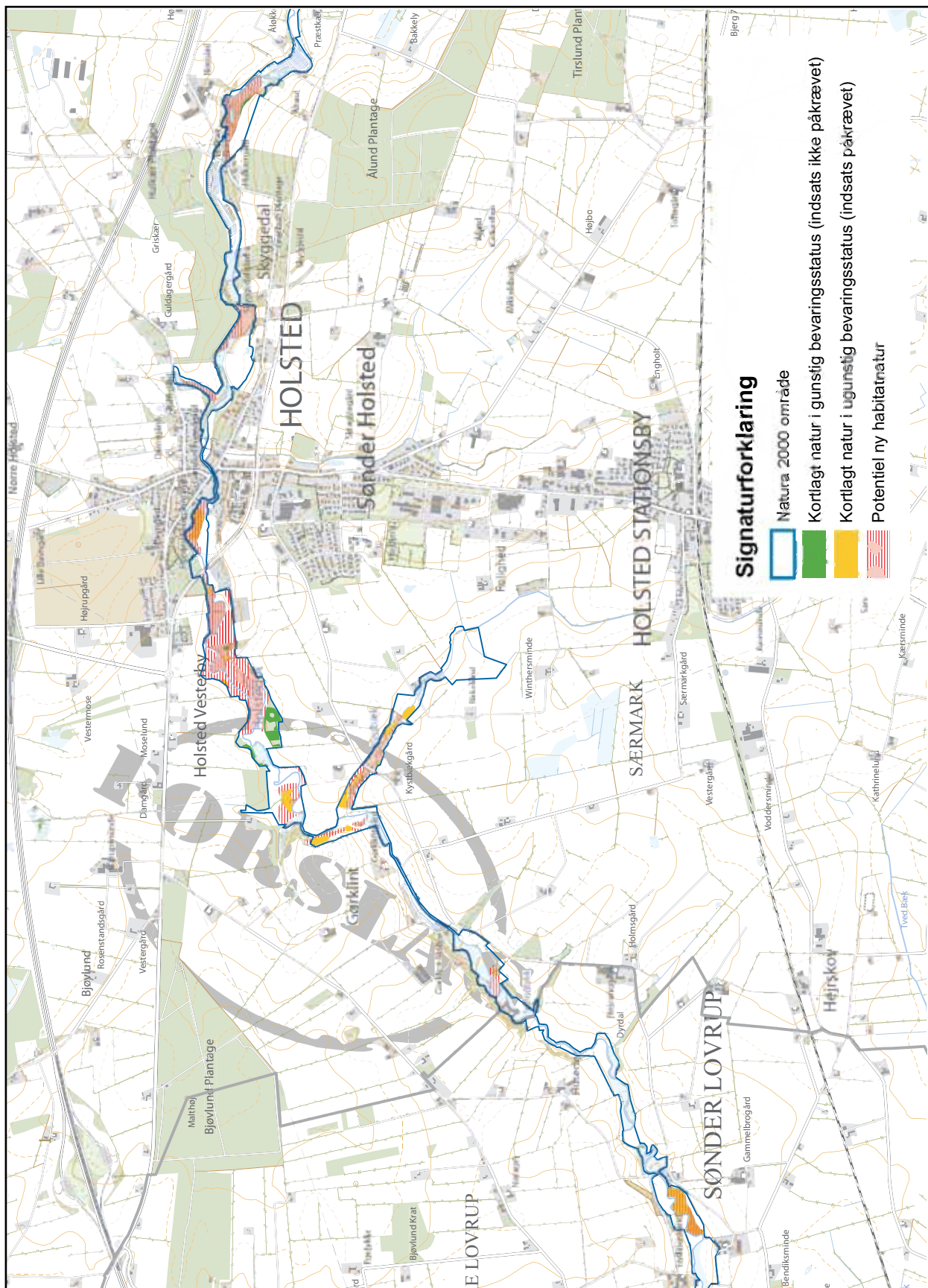


## Bilag 3B

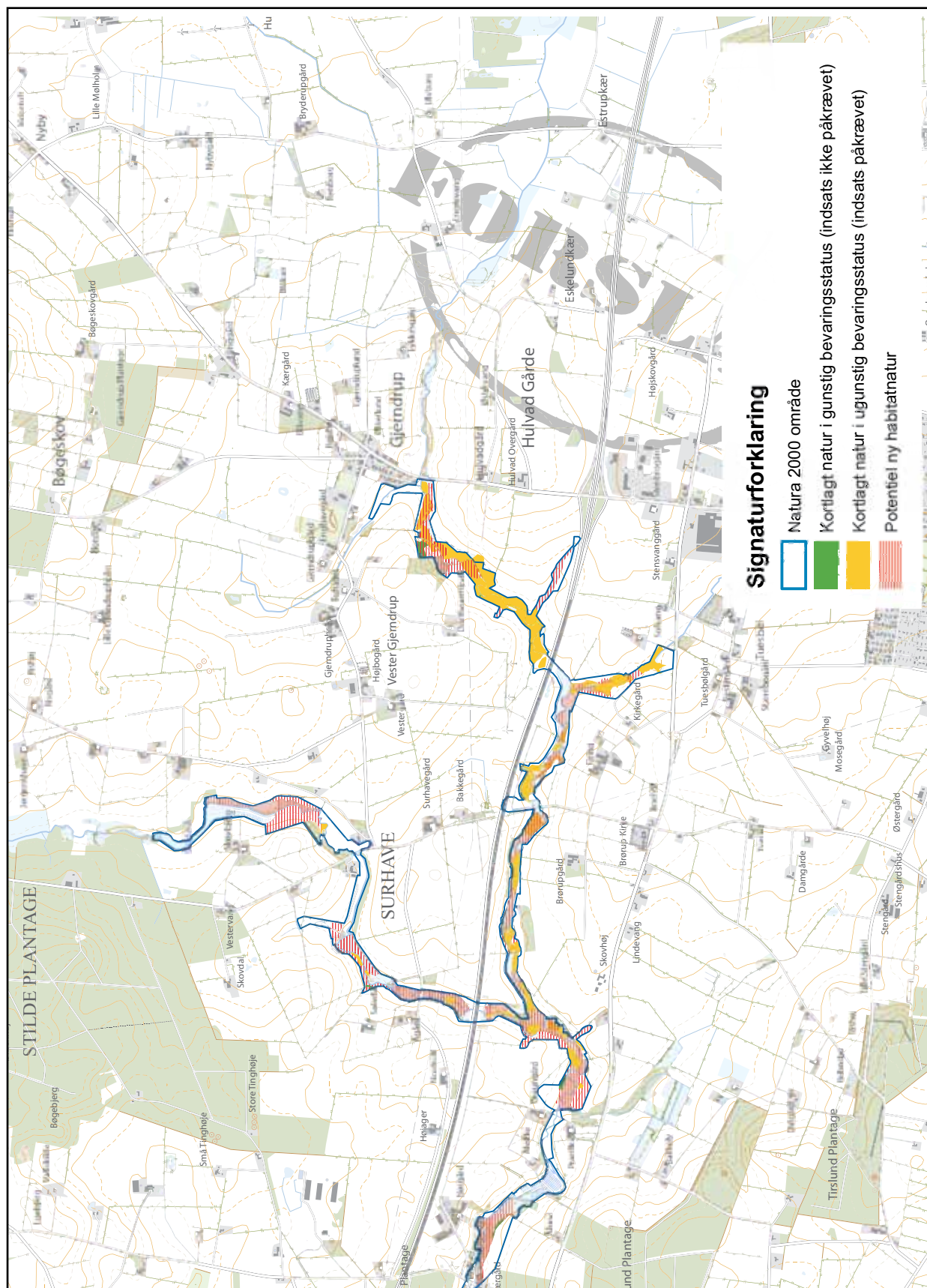




## Bilag 3C

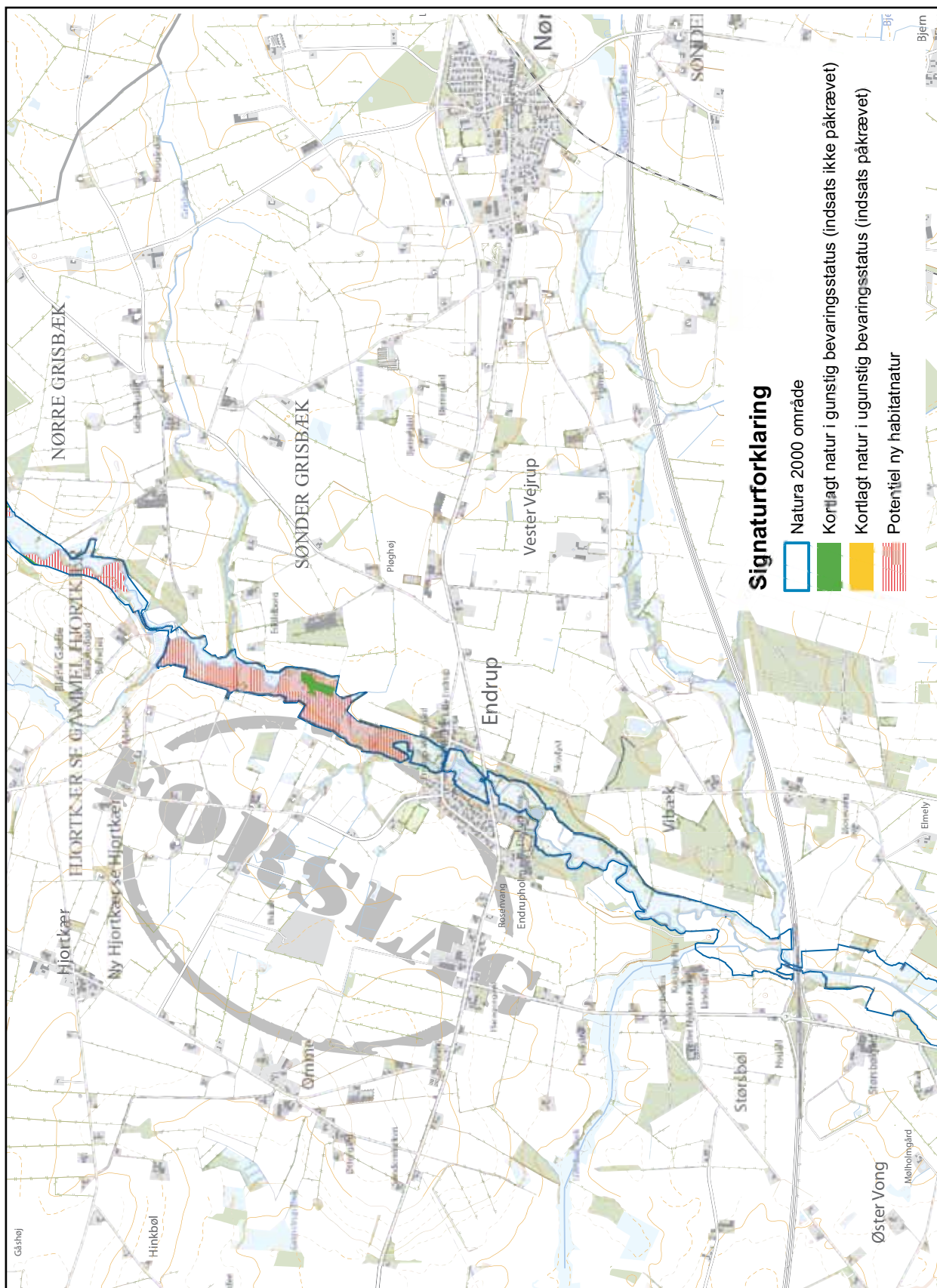


## Bilag 3D

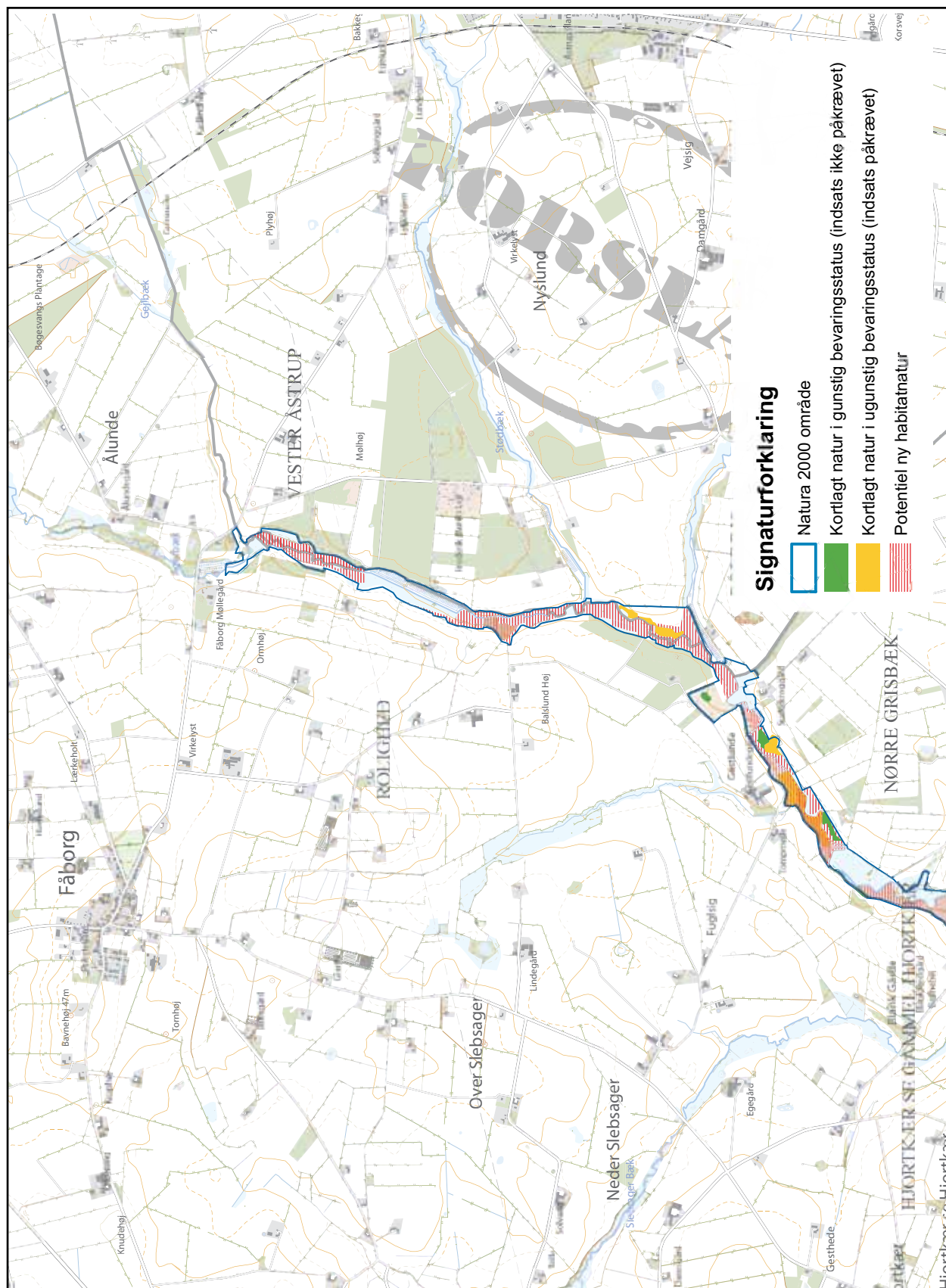




# Bilag 3E



## Bilag 3F



## Bilag 4:

# Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner

Det er i Naturstyrelsen besluttet, at plejeplanerne for Naturstyrelsens egne arealer sendes i høring særskilt, herunder også resumeet til bilag 4 i de kommunale handleplaner. Bilaget bliver således ikke en del af høringsmaterialet for handleplanerne. Dermed vil vi heller ikke kunne præsentere eventuelle udvidelser af naturtyper på Naturstyrelsens arealer på bilag 3. Plejeplanen tilknyttes først når handleplanerne (og plejeplanerne) har været i høring – dog senest 9 måneder efter vedtagelsen af den endelige Natura 2000 plan (dvs. starten af september 2012).



## Bilag 5: Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.

| Begreb                          | Forklaring                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|---------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Natura 2000                     | Natura 2000 er et netværk af områder i EU med særligt værdifuld natur. Natura 2000 er en samlebetegnelse for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder. I Danmark tales om internationale naturbeskyttelsesområder, som også rummer Ramsarområder, og består af et eller flere af disse særligt udpegede områder. Natura 2000-områderne kan ses i <a href="#">Danmarks Miljøportal</a> . Der er mere information om Natura 2000 på <a href="#">Naturstyrelsens hjemmeside</a>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Udpegningsgrundlag              | Udpegningsgrundlaget er en fællesbetegnelse for de arter og naturtyper, som findes indenfor et internationalt beskyttelsesområde og som er omfattet af listerne i habitatdirektivet eller fuglebeskyttelsesdirektivet, som forudsætter udpegningsgrundlag af beskyttelsesområder. Du kan finde udpegningsgrundlag her: <a href="#">Udpegningsgrundlag</a> .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Naturtyper                      | Naturtyperne er defineret nærmere i " <a href="#">Habitatbeskrivelser, årgang 2010</a> ". Endvidere er alle danske naturtyper beskrevet på <a href="#">Naturstyrelsens hjemmeside</a> .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| Lysåbne terrestriske naturtyper | I Danmark er der 35 lysåbne terrestriske naturtyper: <a href="#">1210 (Enårig vegetation på strandvolde)</a> , <a href="#">1220 (Flerårig vegetation på stenede strande)</a> , <a href="#">1230 (Klinter eller klipper ved kysten)</a> , <a href="#">1310 (Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter)</a> , <a href="#">1320 (Vadegræs-samfund)</a> , <a href="#">1330 (Strandenge)</a> , <a href="#">1340 (Indlands-strandenge)</a> , <a href="#">2110 (Begyndende klitdannelser)</a> , <a href="#">2120 (Hvide klitter og vandremiler)</a> , <a href="#">2130 (Stabile kystklitter med urtevegetation)</a> , <a href="#">2140 (Stabile kalkfattige klitter med Empetrum nigrum)</a> , <a href="#">2160 (Kystklitter med havtorn)</a> , <a href="#">2170 (Kystklitter med gråris)</a> , <a href="#">2190 (Fugtige klitlavninger)</a> , <a href="#">2250 (Kystklitter med enebær)</a> , <a href="#">2310 (Indlandsklitter med lyng og visse)</a> , <a href="#">2320 (Indlandsklitter med lyng og revling)</a> , <a href="#">2330 (Indlandsklitter med åbne græsarealer med sandskæg og hvene)</a> , <a href="#">4010 (Våde dværgbusksamfund med klokkelyg)</a> , <a href="#">4030 (Tørre dværgbusksamfund (heder))</a> , <a href="#">5130 (Enebærkrat på heder, overdrev eller skrænter)</a> , <a href="#">6120 (Tørketålende græsvegetation på kalkrig jordbund)</a> , <a href="#">6210 (Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund)</a> , <a href="#">6230 (Artsrige overdrev)</a> , <a href="#">6410 (Tidvis våde enge)</a> , <a href="#">6430 (Bræmmer med høje urter)</a> , <a href="#">7110 (Aktive højmoser)</a> , <a href="#">7120 (Nedbrudte højmoser)</a> , <a href="#">7150 (Lavninger på tørv med Rhynchosporion)</a> , <a href="#">7210 (Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe)</a> , <a href="#">7220 (Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand)</a> , <a href="#">7230 (Rigkær)</a> , <a href="#">7140 (Overgangstyper af moser og hængesæk)</a> , <a href="#">8220 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter)</a> , <a href="#">8230 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter med pionerplantesaflund)</a> . |
| Sø- og vandløbsnaturtyper       | I Danmark er der 7 sø- og vandløbsnaturtyper: <a href="#">3110 (Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller)</a> , <a href="#">3130 (Ret næringsfattige søer og vandhuller)</a> , <a href="#">3140 (Kalkrige søer og vandhuller med kransnålealger)</a> , <a href="#">3150 (Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter)</a> , <a href="#">3160 (Brunvandede søer og vandhuller)</a> , <a href="#">3260 (Vandløb med vandplanter)</a> , <a href="#">3270 (Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter)</a> .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |



|                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Skovnaturlerper         | I Danmark er der 10 skovnaturlerper: <a href="#">2180 (Skovklit)</a> , <a href="#">9110 (Bøg på mor)</a> , <a href="#">9120 (Bøg på mor med kristtorn)</a> , <a href="#">9130 (Bøg på muld)</a> , <a href="#">9150 (Bøg på kalk)</a> , <a href="#">9160 (Ege-blandskov)</a> , <a href="#">9170 (Vinteregeskov)</a> , <a href="#">9190 (Stilkege-krat)</a> , <a href="#">91D0 (Skovbevokset tørvemose)</a> , <a href="#">91E0 (Elle-og askeskov)</a> .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Kortlægning             | Under forarbejdet til Natura 2000-planerne er en række naturlerper kortlagt ved en fysisk gennemgang af habitat-områderne. Naturlerperne er afgrænset og identificeret, og der er registreret oplysninger om struktur og artsindhold på arealerne. De kortlagte områder kan f.eks. findes på <a href="#">PRIOR</a> .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| Tilstandsklasse         | Tilstandsklassen er udtryk for naturlerperkvaliteten af den enkelte kortlagte naturlerper. Tilstandsklassen er beregnet på baggrund af strukturindikatorer og artsdata, som er indsamlet ved kortlægningen. Ud fra strukturindikatorerne beregnes et strukturindeks, og tilsvarende beregnes et artsindeks ud fra de indsamlede artsdata. Hver især fortæller de to indeks noget om de aktuelle livsvilkår og den seneste historie på arealet. Tilstanden er en sammenvejning af de to indeks.<br>Der er 5 tilstandsklasser:<br>I. Høj tilstand<br>II. God tilstand<br>III. Moderat tilstand<br>IV. Ringe tilstand<br>V. Dårlig tilstand<br>De to øverste klasser I og II opfylder Habitatdirektivets krav til gunstig bevaringsstatus under forudsætning af, at der foreligger en prognose der siger, at arealet også i fremtiden vil kunne opretholde den høje eller gode tilstand.<br>Tilstandsklasse (inkl. struktur- og artstilstand) for en kortlagt naturlerper kan ses på <a href="#">PRIOR</a> . |
| Gunstig bevaringsstatus | En naturlerperes bevaringsstatus er gunstig, når:<br>- arealet med naturlerperen i det naturlige udbredelsesområde er stabilt eller øges<br>- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for naturlerperens opretholdelse, er til stede og vil være det fremover.<br>- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for naturlerperen, er gunstig.<br>En arts bevaringsstatus anses for gunstig, når:<br>- bestandsudviklingen viser, at arten på lang sigt vil opretholde sig selv<br>- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang eller vil blive mindsket<br>- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på lang sigt at bevare artens bestande                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Natura 2000-plan        | Natura 2000-planen fortæller, hvordan man skal behandle hvert af de 246 Natura 2000-områder, så man stopper tilbagegangen for naturlerperer og arter i det enkelte område. Natura 2000-planen indeholder en basisanalyse af områdets aktuelle naturlerperetilstand og trusler, mål for naturlerperetilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-plan kan findes på <a href="#">Naturstyrelsens hjemmeside</a> .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |

|                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Natura 2000-handleplan                       | Natura 2000-planen udmøntes i handleplaner. En kommune skal således udarbejde en handleplan for, hvordan Natura 2000-planen vil blive realiseret inden for kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Kommunen skal efterfølgende sikre, at handleplanen gennemføres. På tilsvarende måde har Naturstyrelsen ansvaret for at udarbejde og gennemføre handleplaner for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. |
| Offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner | Offentlige lodsejere har mulighed for selv at udarbejde drifts- og plejeplan som opfølgning på en Natura 2000-plan. I Natura 2000-handleplanen skal der være resuméer af de offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner.                                                                                                                                                                                                         |
| Invasive arter                               | Invasive arter dækker over plante- og dyrearter, der af mennesket er blevet flyttet fra en del af verden til en anden og her påvirker hjemmehørende arter negativt. Et almindeligt brugt eksempel er kæmpe-bjørneklo, som er ført til Danmark fra Kaukasus og nu giver problemer i eksempelvis moser, hvor den udkonkurrerer hjemmehørende plantearter.                                                                           |
| Prædatorer og prædation                      | Dyr, der spiser andre dyr, disses unger eller æg, kaldes for prædatorer. Det kan fx være ræve, mink, krager eller husskader. Jordrugende fugle er særligt følsomme over for prædation.                                                                                                                                                                                                                                            |
| Fragmentering                                | Opdeling af naturområder eller levesteder for arter kaldes også for fragmentering. Fragmentering er negativt for naturen, da det samlede naturareal bliver mindre, naturen påvirkes mere på grund af en større kontaktflade til agerjord, vejarealer m.m. og fordi at bestandene af arter i de enkelte områder bliver isolerede fra hinanden.                                                                                     |
| Hydrologi                                    | Hydrologi er i denne sammenhæng et andet ord for vandstandsforhold. Afvanding med grøfter og dræn forandrer naturen, og ændrer livsbetingelserne for planter og dyr. En række naturtyper som våd hede, klitlavninger samt moser kan kun findes, hvor der er en vandmættet jordbund. Desuden er mange fuglearter afhængige af at kunne søge føde på fugtige enge og lavninger.                                                     |

|                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|--------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Skovnaturtypebeva-<br>rende drift og pleje | <p>I Natura 2000-tilskudsordning for skov er den skovnaturtypebeva-<br/>rende drift og pleje defineret på følgende måde:</p> <p>Alle arealer omfattes af en basissikring med følgende indhold:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vedvarende skovdække</li> <li>• Ved skovdrift skal de karakteristiske træarter for skovnatur-<br/>typen fremmes</li> <li>• Ved foryngelse skal der anvendes en naturvenlig foryngelse</li> <li>• Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse</li> <li>• Uforstyrret jordbund på mindst 2/3 af arealet</li> <li>• Ingen øget afvanding</li> <li>• Bevaring af eksisterende dødt ved og træer med hulheder</li> <li>• Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af ar-<br/>ter, der optræder invasivt</li> </ul> <p>Som minimum skal alle arealer i tilstandsklasse 1 omfattes af en<br/>supplerende sikring med én eller flere af følgende tiltag:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Bevaring af store træer til død og henfald</li> <li>• Bekæmpelse af invasive arter</li> <li>• Etablering af naturlige vandstandsforhold</li> <li>• Forberedelse til skovgræsning</li> </ul> |
|--------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**FØRSLAG**

